

Zákon o sociálních službách z roku 1991 umožňuje místním úřadům klást na všechny žadatele o sociální dávky podobné pracovní požadavky.

Ustanovení tohoto zákona evokují jiný zákon, který byl přijat v Anglii před necelými dvěma stoletími – Nový chudinský zákon z roku 1834. Když se ve slavné scéně Noah Claypole posmívá malému Oliverovi a nazývá ho „Work' us“, tedy „Chudobincem“, * vyjadřuje v dobových souvislostech roku 1838 přesně totéž, co máme na mysli dnes, když se pohrdavě vyjadřujeme o „vyžírkách na podpoře“.

Nový chudinský zákon byl hanebností. Nutil potřebné a nezaměstnané k volbě mezi prací za jakoukoliv, byť sebe-menší mzdu a ponižujícím životem v chudobinci. Stejně jako u jiných forem veřejné podpory v devatenáctém století (jež byla stále chápána a označována jako „charita“) byla výše podpory nastavena tak, aby byla méně atraktivní než nejhorší možná alternativa. Tento zákon vycházel z tehdejších ekonomických teorií, které popíraly samotnou možnost existence nezaměstnanosti v efektivním tržním prostředí. Pokud by mzdy poklesly dost hluboko a lidé by neměli jinou možnost než pracovat, všichni by nakonec zaměstnání našli.

Po následujících 150 let bojovali reformátoři o zrušení takovýchto ponižujících praktik. Postupem času byly Nový chudinský zákon a podobné zákony v jiných zemích nahrazeny poskytováním veřejné podpory chápané jako *zákonné právo*. Na nezaměstnané občany se už nepohlíželo, jako by byli, kvůli neštěstí, jež je postihlo, hodni méně pozornosti; za svou nezaměstnanost nebyli trestáni, ani nebylo zpochybňováno jejich postavení coby plnohodnotných členů společnosti. Především se ale v sociálních státech poloviny dvacátého století stalo zá-

sadně nemravným definovat občanský status v závislosti na majetku či bohatství.

Etika viktoriánského voluntarismu a represivní kritéria pro posuzování nároků na podporu byla nahrazena systémem všeobecného zaopatření, který však v různých zemích funguje za rozdílných podmínek. Neschopnost pracovat nebo si najít práci přestala být vnímána jako stigma, začala být považována za stav náhodné, ale nikterak zahanbující závislosti na spoluobčanech. Potřebám a právům se začalo dostávat zvláštní úcty a myšlenka, že příčinou nezaměstnanosti je špatný charakter nebo nedostatečná snaha, byla zapomenuta.

Dnes jsme se vrátili k postojům našich raně viktoriánských předků. Opět věříme jen motivování, „snaze“ a odměnám – spolu s tresty za neschopnost. Bill Clinton nebo Margaret Thatcherová to vysvětlují takto: Poskytovat sociální dávky všem, kdo je potřebují, by bylo pošestilé. Proč by zaměstnanci chtěli pracovat, nejsou-li v zoufalé situaci? Platí-li stát lidem za to, že zahálují, co je motivuje, aby si hledali placené zaměstnání? Vrátili jsme se do tvrdého, studeného světa osvícenské ekonomické racionality, jež byla poprvé a nejlépe popsána v *Bajce o včelách* – Mandevillově eseji o politické ekonomii z roku 1732. Podle Mandevilla nemůže dělníky podnítit k užitečnosti „nic než jejich potřeby, jež je uvážlivě zmírňovat, ale jež by bylo pošestilé se snažit vyléčit“. Tony Blair by to neřekl lépe.

Sociální „reformy“ obnovily obávané „zkoumání finanční situace“. Čtenáři George Orwella vědí, že potřební v Anglii v době hospodářské krize mohli požádat o podporu v chudobě, pouze pokud se státní orgány – prostřednictvím soukromí narušujícího šetření – ubezpečily, že vyčerpali své vlastní zdroje. Podobnému „zkoumání finanční situace“ byli podrobováni i američtí nezaměstnaní ve třicátých letech. Malcolm X ve svých pamětech vzpomíná na úředníky, kteří „kontrolovali“ jeho rodinu. „Jejich propustkou byly měsíční dávky so-

* Výraz „Work' us“ je odvozen ze slova „workhouse“ – chudobinec. V českých překladech Dickensova románu je na tomto místě užít výraz „špitálník“. (Pozn. vyd.)